

Wie beter kijkt, ziet ook de schaduwkant van de VOC

SLAVENHANDEL Met twee nieuwe museumstukken en nieuwe tentoonstellingen wil het Amsterdamse Scheepvaartmuseum meegaan met de tijdgeest. Het verhaal over de rijkdommen van de VOC mag niet langer het enige verhaal zijn dat wordt verteld.

Judith Harmsen
 REDACTIE BINNENLAND

Het Scheepvaartmuseum heeft onlangs een schilderij van Ferdinand Bol gekocht. Een groot portret van de zeventiende-eeuwse gezagvoerder Cornelis Tromp met naast hem een zwarte man die hem zijn helm aanreikt. 'Luitenant-admiraal Cornelis Tromp en onbekende man', vermeldt het gloednieuwe bordje naast het schilderij. "We benoemen nu in elk geval de tweede persoon op het schilderij", legt conservator Jeroen van der Vliet van het Maritiem Museum uit. "Maar we kennen hem nog niet en weten niet wat zijn rol was."

Van der Vliet schafte het schilderij aan voor de tentoonstelling 'Republiek aan Zee', die vanaf vandaag te zien is in de vernieuwde hoofdgalerij. De tentoonstelling vertelt het welbekende verhaal over hoe Nederlanders in de zeventiende en achttiende eeuw de wereldzeeën overvoeren, maar voegt daar ook nieuwe perspectieven aan toe. "We merkten dat we met onze oude collectie eigenlijk maar één verhaal konden vertellen", zegt Van der Vliet. "Ons verhaal ging over de admiraal, niet over de andere betrokkenen die niet werden geportretteerd en geen reisverslagen achterlieten."

Om daar iets aan te veranderen kocht het maritiem museum behalve het portret van Tromp en de onbekende zwarte man ook een klein

Chinees porseleinen beeld uit 1720. Het is een zwarte man, gekleed in een rok en met een gouden sjerp. Stereotyper kan bijna niet: rode lippen, kort kroeshaar en gouden oorkingen. Het is duidelijk dat de kunstenaar af moest gaan op beschrijvingen van anderen. "Ik wil niet zeggen dat er helemaal geen Afrikanen waren in China in de achttiende eeuw", zegt Van der Vliet. "Maar degene die dit beeld heeft gemaakt had er waarschijnlijk geen voor zich." In de rok die de Afrikaanse man draagt en in het lotusblad waar hij op staat, zijn typische Chinese stijlelementen verwerkt. Maar de gouden band om zijn hals is een duidelijke verwijzing naar de schaduwkant van de VOC-geschiedenis: de slavenhandel.

Het Scheepvaartmuseum wil bovendien aan de bezoeker duidelijk maken wat hij niet ziet. Naast een werk van Frans Post van een Braziliëans rivierenlandschap hangt een bordje waarop de oplettende bezoeker kan lezen dat Post niet alles schilderde wat hij om zich heen zag. 'Het schilderij toont een arcadisch landschap met palmen en een zeilboot op een rivier', staat er. Maar ook: 'Wat het niet laat zien zijn de 25.000 tot slaaf gemaakte Afrikanen die gedwongen voor de WIC werkten op de suikerrietplantages.'

Gekuipte versie

De werken uit de zeventiende en de achttiende eeuw werden gemaakt in opdracht van rijke handelaren of admiraals, en de schilders gingen mee aan boord. "Een soort *embedded journalism*", noemt Van der Vliet het. "Van sommige schilderijen zijn zowel de schetsen die aan boord werden gemaakt als de uiteindelijke meesterstukken bewaard gebleven. Dan zie je toch vaak dat er nog iets is toegevoegd of weggelaten omdat de opdrachtgever dat graag wilde."

Dat de slavenhandel niet voorkomt op de schilderijen die het museum in zijn bezit heeft, wil dus niet zeggen dat die handel niet veelvuldig voorkwam. Van der Vliet: "We proberen de bezoeker mee te geven: weet dat je een gekuipte versie te zien krijgt."

RARITEITENKABINET

Het Scheepvaartmuseum opent vandaag naast 'Republiek aan Zee' ook nog 'Cartografie en Curiosa' in de nieuwe hoofdgalerij. In die tentoonstelling zijn **gedetailleerde kaarten** te zien die op de Europese schepen werden gebruikt om te navigeren.

Daarnaast is er een rariteitenkabinet aangelegd met daarin **versierd porselein, globes en andere snuisterijen** die handelaren en admiraals meebrachten van hun zeereizen.

Het schilderij toont een arcadisch landschap met palmen. Wat het niet laat zien zijn de 25.000 tot slaaf gemaakte Afrikanen.

Op dit portret van Ferdinand Bol is kapitein Cornelis Tromp te zien. De zwarte man naast hem is onbekend maar wordt in het museum nu wel genoemd.

Dit 18de eeuwse beeldje uit China zit vol zwarte stereotypingen en Chinese stijlelementen – de gouden band verwijst naar de slavenhandel.